

Список літературних джерел

1. Тесля Д. В. Структура та потенціал розвитку ринку продуктів харчової промисловості регіону / Д. В. Тесля // Регіональна економіка. – 2016. – №3. – С. 107-112.
2. Статистичний щорічник «Львівська область 2015» [стат. зб.] / [відп. за вип. С. І. Зимовіна]. – Львів: Головне управління статистики у Львівській області, 2016. – 360 с. – Режим доступу: www.lv.ukrstat.gov.ua/

Ткачів С.М., аспірант

Інститут агроєкології і природокористування
НААН, м. Київ

Лицур І.М., проф., д.е.н.

ДУ «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку НАН України»

ПРОБЛЕМИ ТА СТАН ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ

У розвитку територіальних громад значну роль відіграють нові вимоги щодо децентралізації суспільства та реформа місцевого самоврядування. Тому особливої актуальності набувають питання господарської та фінансової самодостатності регіонів. Розвиток соціально-економічної сфери і місцевого господарства залежить від наповненості дохідної частини місцевих бюджетів. Одним з основних чинників, які формують самостійність регіону виступають надходження до місцевих бюджетів фіскальних платежів за спеціальне використання природних ресурсів, зокрема рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів. Сучасна система рентних платежів в Україні не стимулює раціональне використання природних ресурсів, не забезпечує відображення реальних втрат суспільства і не створює достатньої фінансової бази місцевих бюджетів.

Проблеми платності спеціального природокористування протягом тривалого періоду розглядається в працях відомих вчених, зокрема О. Веклич та В. Міщенко [1;7]. Ця проблема притаманна і фінансуванню лісового комплексу. Вітчизняними науковцями, у працях яких досліджувались питання управління лісовими ресурсами в умовах децентралізації влади та механізми фінансування розвитку лісового господарства, є Я. Дяченко, В. Голян, А. Карпук, Я. Коваль, І. Лицур, О. Фурдичко, М. Шершун [2,4].

Обґрунтування проблем фінансування розвитку лісового господарства на основі даних кореляційного аналізу та напрямів їх вирішення є метою дослідження.

Зниження фінансової стабільності лісогосподарських підприємств призводить не лише до фінансово-економічних наслідків, але й соціальних, екологічних та негативно відображається на продуктивності лісових екосистем, зниженні рівня біорізноманіття та асортиментної структури деревини, втраті конкурентоспроможності її на ринку.

Основними причинами нестачі коштів бюджетів різних рівнів є: низька частка власних дохідних коштів, залежність від державного фінансування, відсутність стимулів у додатковому одержанні доходів та економічне витрачання бюджетних коштів. Такий стан ведення лісового господарства не повністю задовольняє основним вимогам чинного природоохоронного законодавства щодо збереження, комплексного та ефективного використання і примноження лісових ресурсів.

Основними джерелами фінансування розвитку лісового господарства є кошти державного та місцевих бюджетів, лісокористувачів, а також інших джерел, у т. ч. коштів міжнародних організацій та іноземних інвесторів. Видатки на підвищення продуктивності, поліпшення якісного складу лісів, їх відтворення і охорони згідно ст. 98 Лісового кодексу [6] здійснюються за рахунок: державного бюджету та власних коштів підприємств, установ і організацій лісового господарства (щодо лісів державної власності); місцевого бюджету та власних коштів підприємств, установ і організацій лісового господарства (щодо лісів комунальної власності) та власних коштів власників лісів (щодо лісів приватної власності). Видатки на підвищення продуктивності, поліпшення якісного складу лісів державної і комунальної власності, їх охорону, захист і відтворення фінансуються шляхом цільового виділення коштів державного та місцевих бюджетів для реалізації загальнодержавних, державних і регіональних (місцевих) програм ведення лісового господарства.

Фінансовий потенціал галузі (доходи підприємств лісового господарства) формується за рахунок різних видів грошових доходів, відрахувань та податкових надходжень і використовується на відтворення лісових ресурсів, покращення продуктивності лісових насаджень, тобто на задоволення економічних, екологічних та соціальних потреб галузі.

Рентна плата за спеціальне використання є основною складовою лісового доходу. Плата за спеціальне використання лісових ресурсів зараховується до доходів державного бюджету України. Водночас з державного бюджету здійснюється розподіл видатків на ведення лісового господарства. Плата справляється за встановленими таксами або у вигляді орендної плати чи доходу, одержаного від реалізації продукції суб'єктів господарювання лісового господарства [5].

Беручи до уваги наведені результати досліджень, отримані з даних Закону про державний бюджет України [3] щодо спадної тенденції витрат спрямованих на ведення лісового господарства та намагання держави проводити реформу децентралізації, спрямовану на збалансоване використання потенціалу регіонів та соціально-економічний розвиток, пропонуємо дослідити ступінь статистичного зв'язку між основними показниками лісової політики. Для цього було обрано метод кореляції факторного аналізу. На рис. 1 та 2 наведений ступінь зв'язку між показниками видатків державного бюджету на лісове господарство та доходів, і між видатками і реалізацією протягом 2011-2015 рр.

Аналіз продемонстрував сильний лінійний зв'язок показника видатків державного бюджету на лісове господарство, млн. грн. та доходів бюджету (плата за спеціальне використання лісових ресурсів), млн. грн. (-0,97), однак ступінь зв'язку між показником видатків та реалізації є слабшим і також обернений (-0,66).

При цьому значення коефіцієнта детермінації отриманої лінійної регресії $R^2 = 0,94$ (рис.1) означає, що варіація обсягу видатків на лісове господарство протягом досліджуваного періоду на 94% обумовлюється наведеними факторами (показниками доходів). Загальна варіація результативного показника на 5,6% залежить від випадкових факторів. Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,442$ (рис. 2) вказує на те, що 44,2% варіації величини видатків бюджету на лісове господарство зумовлено варіацією показника реалізації. Коефіцієнт залишкової детермінації $(1 - 0,442)$ вказує, що 65,8% варіації рівня видатків пояснюється дією інших причин.

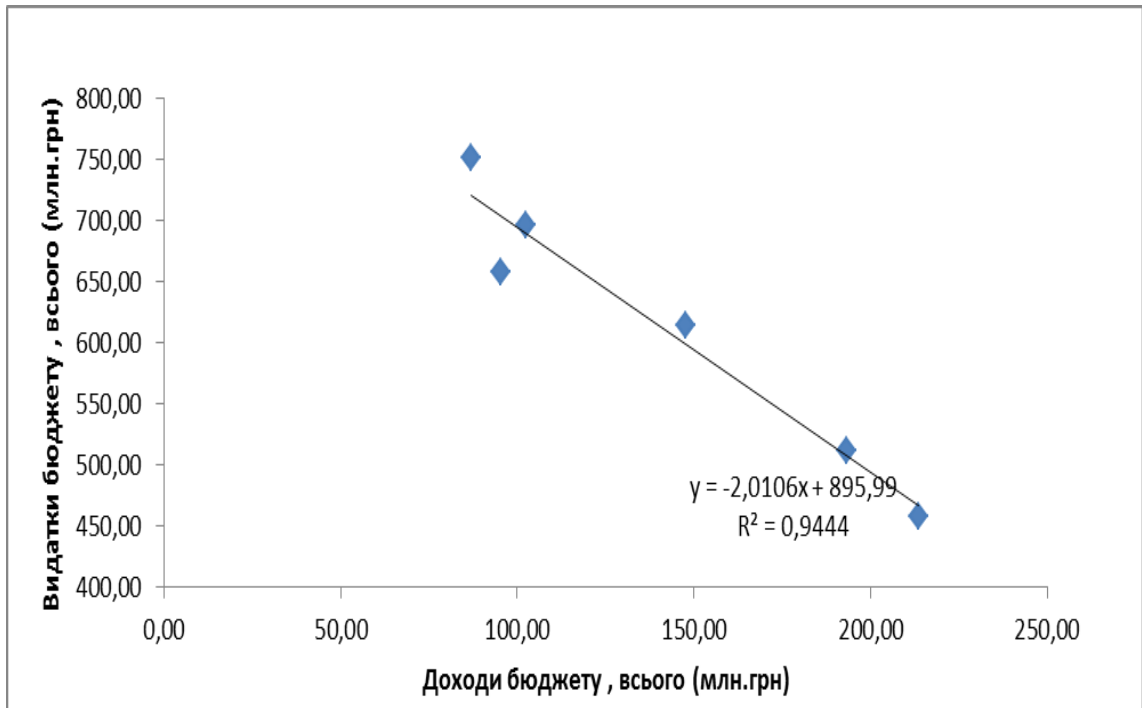

Рис. 1. Залежність видатків держбюджету на лісове господарство від доходів державного бюджету, млн грн

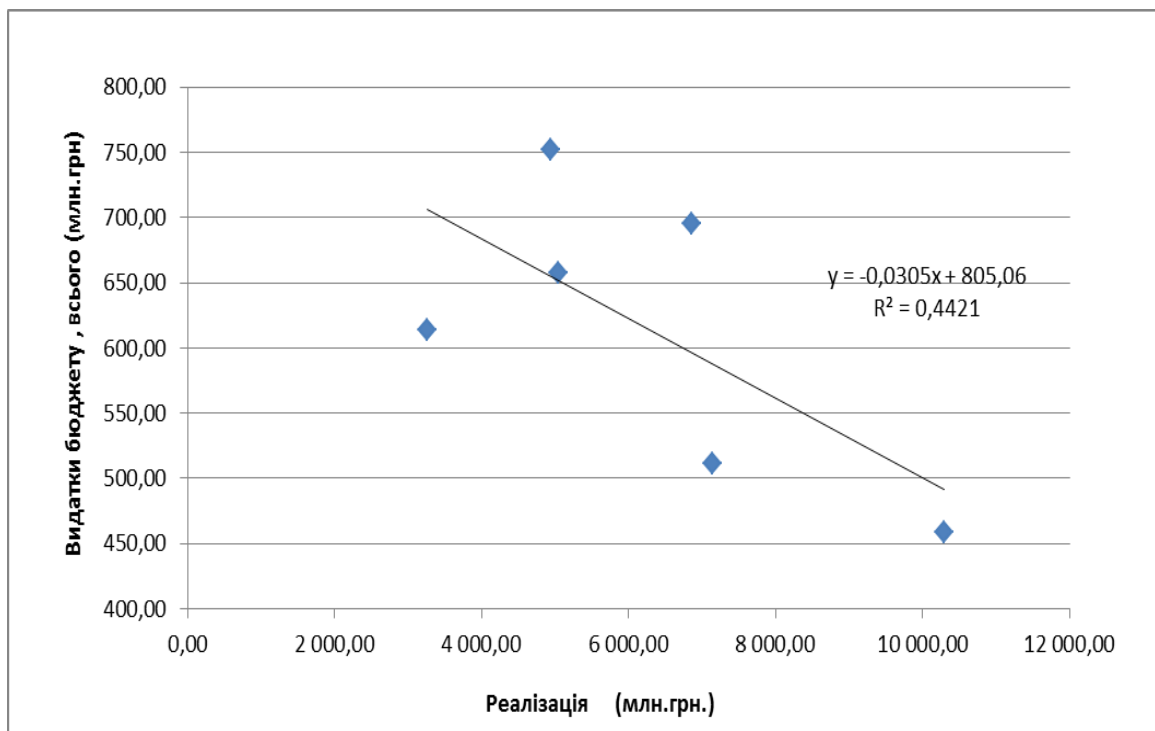

Рис. 2. Залежність видатків держбюджету на лісове господарство від обсягів реалізації лісового господарства, млн грн

Протягом останніх років частка видатків лісового господарства, яка фінансується з державного бюджету постійно знижується. Плати за лісові ресурси недостатньо для відшкодування витрат на ведення лісового господарства, і розподіл цих коштів є дуже нерівномірний. Підприємства регіонів з вищим рівнем лісистості (Полісся, Карпат та частина Лісостепової зони) відмовились від бюджетного фінансування і ведуть лісове господарство за рахунок власних коштів, отриманих від продажу лісових ресурсів.

На думку багатьох вчених та практиків в галузі лісового господарства, реформування галузі потребує вдосконалення механізму фінансування лісового господарства з урахуванням регіональних особливостей, вдосконалення системи оподаткування, удосконалення системи оцінки лісових ресурсів, з метою створення додаткових джерел надходжень до державного та місцевих бюджетів тощо. Доходи бюджету залежать не лише від ефективності діяльності підприємств, а від обсягів господарських оборотів. Доходи бюджету в цьому випадку могли б збільшуватися за рахунок зростання цін, в даному випадку цін на продукцію лісового господарства. Отже, головним джерелом для ведення лісового господарства в цілому по Україні є власні кошти підприємств, які формуються від реалізації продукції лісового господарства.

Лісовідновлення і «рубки лісу» не співпадають у часі і просторі, тобто не має прямого зв'язку між витратами на виробництво лісопродукції і виручкою від її реалізації, як у інших галузях, наприклад у сільському господарстві. Проблема фінансування лісового господарства тісно пов'язана з специфічними особливостями його ведення: довготривалим періодом вирощування продуктів лісу, спрямованістю коштів на цільове використання та залежністю від природних факторів. Тому, ускладнюється фінансування лісового господарства власними коштами, навіть в лісах експлуатаційного призначення. Рентна плата за ресурси повинна стати головним джерелом наповнення бюджету та формування необхідних коштів на покриття витрат, пов'язаних з відновленням лісових насаджень їх вирощуванням, охороною і збереженням.

Так як цей платіж є основою відшкодування витрат на їх відтворення і охорону, за допомогою інструментів його врегулювання можна забезпечити вирівнювання умов роботи підприємств лісового господарства та забезпечити поповнення бюджету за рахунок додаткового прибутку від здійснення лісогосподарської діяльності в кращих природно-економічних умовах. Запропоновані заходи в перспективі створюватимуть більш сприятливі умови для покращення господарсько-фінансової діяльності суб'єктів господарювання лісового комплексу не тільки регіонів, але й всієї України.

Пошук перспектив щодо вирішення визначених проблем галузі, з врахуванням курсу на децентралізацію влади та удосконалення механізму рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів визначає перспективи подальших досліджень.

Список літературних джерел

1. Веклич О. Экологическая рента: сущность, разновидности, формы/ О. Веклич // Вопросы экономики. – 2006. – № 11. – С. 104–110.
2. Голян В. А. Трансформація системи фінансових відносин у лісовому секторі на засадах бюджетної економії та самоокупності / В.А. Голян, О.М. Шубалий // Фінанси України. – 2015. – № 12. – С. 81–93.
3. Закон України про державний бюджет [Електронний ресурс] Верховна Рада України від 28.12.2014 № 80-VIII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80-19>
4. Лицур І.М. Управління лісовими ресурсами в умовах децентралізації влади / І.М. Лицур // Зелений бізнес: життя заради майбутнього: Матеріали IV Міжнародної науково-

практичної конференції. За ред. В.Д. Базилевича, Г.І. Купалової. – К.: ДП «Прінт Сервіс», 2016. – С. 27 – 29.

5. Лісове господарство України: стратегія розвитку / [за ред. акад. НАН України І.Р. Юхновського]; Міжвідомча аналітично-консультативна рада з питань розвитку продуктивних сил і виробничих відносин. – К., 2003. – 34 с.

6. Лісовий кодекс України: Офіційне видання. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. – 184 с.

7. Міщенко В.С. Економічний механізм природокористування в Україні / В.С. Міщенко // Економіка України. – 2001. – № 10. – С. 32–37.

Токовенко А.М., студентка
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

МІЖРЕГІОНАЛЬНА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сьогодні в Україні спостерігається велика розбалансованість міжрегіональних міграційних потоків. Як і раніше, більша частка населення прибуває до провідних міст України в пошуках кращої долі, працевлаштування, вступу до університету тощо. Натомість ті регіони, які протягом тривалого часу перебували у стані кризи, і досі не можуть її подолати через нестачу людського ресурсу як одного із чинників. Такі процеси несуть за собою незворотні негативні наслідки для економіки країни в цілому, тому дослідження існуючих проблем та шляхів їх подолання є особливо актуальним сьогодні.

За даними Державної служби статистики, станом на 2016 рік до Києва прибуло 29971 осіб, натомість кількість вибулих становила 16683, що в цілому сигналізує про міграційний приріст населення в місті [1]. Якщо оцінювати динаміку міграційного руху населення за усіма областями, то варто наголосити, що всюди спостерігається міграційне скорочення, тобто більшість людей віддають перевагу тому, що залишають регіони, натомість переїжджають до Києва та області (рис.1).

Як можна побачити із рис.1, міграційний приріст населення у 2016 році характерний лише для наступних областей:

- Івано-Франківської – у 2016 році міграційний приріст був лише 124 особи, на противагу 2015 року (1901) [2], що, на наш погляд, пов'язано із виходом даного регіону до кордону, що стимулює населення локалізуватися там аби при нагоді в пошуках роботи мати відкритий доступ до ближнього зарубіжжя. Однак іншою причиною ми вважаємо наявність в даному регіоні вищих навчальних закладів, таких як Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Івано-Франківський національний медичний університет, які входять у топ-40 університетів України станом на 2016 рік [3]. Саме тому це створює освітні можливості для студентів із інших регіонів (Чернівецької, Закарпатської та Хмельницької областей, адже у них спостерігається міграційне скорочення, тобто відтік населення) для того, щоб мігрувати до Івано-Франківська.

- Одеської та Харківської – ми об'єднали в одну групу за критерієм розвитку виробництва та інфраструктури. Позитивний приріст населення у даних областях можемо пояснити можливостями працевлаштування, як наприклад, в Одеській області це більшою